

DOHÁNYÁRUSOK KÖZLÖNYE

A magyarországi nagy- és kistőzsdetulajdonosok szakközlönye és értesítője.

A DOHÁNYGYÁRTÁS, ELADÁS, VALAMINT A HOZZÁTARTOZÓ CIKKEK SZAKKÖZLÖNYE.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Kiadótulajdonos és felelős szerkesztő:

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, VI., Eötvös-utca 5.

Előfizetési ár fél évre 5 kor.

HATSEK ADOLF.

hová az előfizetési összegek
— valamint a kéziratok küldendők, —

TARTALOM: Kétféle dohányárus. — A német egészségügyi hivatal véleménye. — Dohánykísárosok helyzete — Árlejtésihirdetmény

Kétféle dohányárus.

Azon dohányárusok egy része, a kiknek üzlete másféle üzlettel kapcsolatos, jónak látta a pénzügyminiszter legújabb rendelete ellen állást foglalni.

Távol áll tőlünk még annak a gondolata is, hogy ne respektálnók egymás véleményét, vagy pedig, hogy egy olyan ügy ellen szóljunk, mely a dohányárusok existenciájának szolgálatot tesz.

De nem mulaszthatjuk el az alkalmat, hogy kifejezést adjunk felháborodásunknak, ha látjuk, hogy vannak emberek, a kik egy bizonyos ügyben egyáltalában sem pro, sem contra nem mozgatták az ujjukat sem, s csak a mikor az eredmény ismeretes és látják, hogy részükre semmi előny nem kínálkozott, egyszerűen lármát csapnak.

Ez eset előtt állunk most is. A fűszerek, kiskereskedők, papir és pálinkakereskedők, a kiknek a miniszter dohányárudai engedélyt adott, nem szorosán vett dohányárusok. Ennek bizonyítéka már az is, hogy ezek magasabb bérösszeget fizetnek, a minek megint az a távolabbi oka, hogy ezen dohányárusok árudájuk részére nem kénytelenek külön helységet tartani, nem fizetnek tehát külön bért.

A fűszerkereskedők már különben is többször kimutatták magatartásukkal, hogy nem akarnak a dohányárusokkal solidaritást vállalni. Csak arra az egy körülményre utalunk, hogy valahányszor összejöttek a dohányáru-

sok, hogy helyzetüket megbeszéljék, a fűszer s egyéb kereskedők mindig tüntetőleg távol maradtak. Az újonnan alakult dohánykísárosok egyesületébe egyetlen fűszeres, vagy egyéb kereskedő be nem lépett. Mindig azt hajtogatják: „Mi a dohányelárusítást csak mellékesen üzzük.“

S ebben tökéletes igazuk van. A dohányárak elárusítását csak mellékesen üzik, s ezért inkább konkurrensai a dohányárusoknak, mind collegái. A dohányárusok ezen ténnyel már számoltak. Tudják, hogy a fűszer s egyéb kereskedőktől nem várhatnak semmit, s ezért érdekeikért maguk, egyedül szállnak sikra.

A mi a fűszerek követelését illeti, alig hisszük, hogy a pénzügyminiszter nekik valamelyes koncessiót is engedélyezne. Mert a mennyire megérdemlik a dohányárusok a bérösszeg csökkentést, provisiójuk emelését, annyira értelmetlen volna, ha a fűszer és egyéb kereskedők ugyan-e beneficiumban részesülénének. A mikor ugyanis a fűszerkereskedők, vagy pálinka mérők dohány eladási engedélyért folyamodnak azt azért teszik, hogy üzletüket emeljék, nagyobb vevő közönséget vonzanak, nem pedig azért, hogy dohányárut adjanak el. Az állami áru mellékes, csak az üzlet frequentiája növekedjék. A haszon, a mely a dohányárak eladásából marad, talált pénz. S ilyen körülmények között az állam még tán engedményeket is tegyen.

Máskép áll az ügy azon dohányárusoknál, akik csak dohányárut adnak el. Mindenek előtt itt a fővárosban oly magas ház-

bért fizet, mely semmiféle arányban sem áll ama csekély haszonnal, melyet a dohányárúk elárúsítása után kap. Egy ember az üzletet nem vezetheti, tehát 2 vagy 3 személy kell hozzá, kiket szintén a provisióból fizetni kell, ehhez járul még világítás, fűtés, bevásárlási költség, adó, bérösszeg s végül a befektetett tőke kamatai. Mindezen dolgokról a fűszeres s egyéb kereskedő nem tud. A házbért fűszerüzletéért fizeti, ép úgy a személyzetét s a többi kiadást. A trafikért nem ad ki külön egy fillért sem s nem is dolgozik benne dírekte, csak ha ideje engedi.

Ez úgy van a fővárosban, valamint a vidéken is. Fájdalom a magyar dohányárusok nagy része minden egyéb csak nem dohányárus, persze a vidéken, mert a fővárosban már vannak igazi, intelligens emberek, a kik dohány eladással foglalkoznak. A fővárosban lassankint el-el tűnedeznek azon árudák, melyek más üzletággal kapcsolatosak. Az utóbbi 15 évben ezen üzletek száma 700-ról 250-re csökkent s ezt részben a mi dicsőségünknek is tartjuk, mert mi folyton irtunk ezen abusust ellen. Így legyen a jövőben is, a fűszeres maradjon fűszeres és ne legyen a dohányárus konkurense.

A német egészségügyi hivatal véleménye

a szivargyártásnál (háziipari) észlelt egészség megrontásról s annak elhárításáról.*

Mielőtt arról beszélnénk, hogy a szivargyártás különös körülményei minő befolyással vannak az egészségre, szükséges tájékozódnunk azon munka felől, mely a szivarkészítésnél kérdésbe jő.

Miután a munkaadó a súly szerint kapott s előbb megnedvesített csomó dohányt a munkásnak átadta, ez a levelek bordáit, kocsányait leszakítja, a leveleket osztályozza fedőlevél és azalatt lévő levelek szerint. Azután kerül a báb, mely az első fedőlevéllel át lesz kötve. Ez a fedőlevél nedves, míg a báb maga félig nedves, annyira, hogy rugékony legyen, mert különben a szivar a préselésnél kőkemény lesz. A báb szárítása külön helyiségben történik, a háziiparnál egy keretre huzott vásznon, mely vagy a kályha fölött, vagy amellettt helyeztetik el. A bábót külön-külön formaszekrénykébe helyezik, melyek a szivarnak megadják előírt alakját. A kézzel készített szivarok ilyen forma-

*) Ezen érdekes cikket a „Vereinigte Tabakzeitung“ után közöljük.

szekrény nélkül készíttetnek. Ezen bábokat kemény papirosba göngyölik s ezeknek a fedőlapba való becsavarása nagy ügyességet igényel. A göngyölgető, aki rendszerint ilyen bábmunkással együtt dolgozik, szemmérték szerint kivágja a fedőlapot, begöngyöli vele a bábót, szivar hegyes végét összeragasztja, «traganth»-tal, melyhez még cikória kivonatot tesznek, hogy barna színt nyerjen, s azután a fedőlap ama részét, mely a szivar bábján túl jön, levágják, némely régibb munkás rossz szokása, hogy leharapja a kiálló dohányrészt. A kész szivart rendszeren keretekre helyezik és szárítják, később sortirozzák és becsomagolják. Ma már a nagyobb gyárakban a fedőlapot gépek csavarják a báb körül.

A fentemlített kezelésnél a következő pontok fontosak a munkások egészségi állapotát véve tekintetbe, még pedig úgy a gyári, mint a háziipari munkásokét.

Az egész munka folyamata alatt a munkások a dohány kigőzölgését magukba szívják. Ez a kigőzölgés erősödik, ha a dohánnyt megnedvesítik és azután nagyobb hőmérsék mellett, szárítják. Ha az anyag száraz, akkor a kocsányozásnál, bábkészítésnél magukba szívják a dohányport.

Az utolsó évtizedben tett észleletek leginkább azzal foglalkoznak, hogy a dohánypor beszívása minő hatással van a munkások szervezetére, míg a dohány kigőzölgése, a gáz és gőzszerű nicotin behatásának tanulmányozása mindinkább háttérbe szorult. *Hirt* például bizonyítja, hogy a nicotin befolyása a dohánygyárakban legalább is annyira kártékony, mint a dohánypor beszívása, melynek több egészségügyi szakiró nagyon is túlzott hatást tulajdonít. Ideges állapotok mint pl. álmatagság, főfájás, fülzúgás, továbbá nyomott kedély hangulat, valamint emésztési zavarok hatásai a nicotinnak. Ugyanezen író említi azt is, hogy ezen ideges zavarokat idővel megszokhatja a munkás.

A nicotin közismert acut physiologiai hatása, hogy a szív működését csökkenti a vagus izgatása által, valamint a légző szerveket is támadja.

Dr. Walicha több mint 1000 orosz dohánygyári munkást megvizsgált és constatálta, hogy ezek leginkább idegrendszerükben vannak megtámadva még pedig leginkább constatált bajok: szivdobogás, reszketegség (tremor), légzési nehézségek, főfájás és rángatózás, de constatálta a légző szervek megtámadtatását is, így pl. chron. Bronchitid, gége katarrhust s ebből származó tüdő emphysemát.

Kostial szintén constatálja, hogy a nicotin a dohánygyári munkásoknak leginkább az idegrendszerét támadja meg. *Bulowa* munkásnőknél anémiát igen sok esetben constatált, egybekötve izomgyengeséggel, főleg az alsó végtagokban, valamint csoszogó járást. Sőt a gyakran fellépő görcsöt, mely a munkások felső karjában jelentkezik, nem a munkának tulajdonítja, hanem intolikationak.

Természetes, hogy a nagyobb hőmérsék, mely az

anyag szárításhoz szükségeltetik nagyban hozzájárul, hogy a kigőzölgést és annak káros hatását emelje.

Továbbá káros a folytonos egy helyben való és meggörbült ülés, a mozgás hiánya, miáltal az anyagcsere igen lassan megy végbe s ennek hatása aztán, hogy a felvett káros és mérges anyag a testben marad, a kis mértékben való lélegzés pedig az izomrendszert támadja meg. *Hirschberg* egy munkásnál látási zavarokat is constatált, ez azonban nem mérvadó, mert jelen esetben erős dohányosról volt szó.

Nagy anyag áll rendelkezésünkre a dohánypornak a légzőszervekre való hatásának megítélésére, leginkább a dohánypornak a tüdőben való lerakódásáról.

Zenker 1865. két esetben megfigyelte a dohánypor lerakódását a tüdőben és megállapította a dohánytüdőt, de ezen észleletek azóta nem erősítették meg senki által. *Merkel* kijelenti, hogy a tüdő eme nagymérvű atrophikus állapota, különösen pedig a tüdőszövetek rarefactiója az illető pontokon a por lerakódása által nemcsak ezen *Zenker* által említett értelemben veendő, hanem inkább mind prädisponáló momentum tekintendő.

Már 1871. *Hirt* és *Eulenburg* nagy anyagi halmozatot gyűjtöttek a szénpornak a tüdőre való hatásáról s e mellett legtöbb adatot találtak a munkások betegség meghatározásánál a dohánypornak a tüdőre való káros hatása konstatálásánál. *Eulenburg* említi, hogy vannak optimisták, a kik a dohánypornak, valamint a dohányporos levegőjü helyiségben való tartózkodást, bizonyos betegségek ellen, mint pl. a tuberkulózis ellen, gyógyító hatást tulajdonítanak.

Ezen vélemény nem helyes, s az idők folyamán a következő egészséget rontó momentumok merültek fel.

A dohánypor szerves részekből áll, a levélrészecskékből, valamint szervetlen hozzákevert részekből mint pl. földből, porszemecskékből stb. A dohánypor nem tartozik a mérges, sem pedig a szerves porokhoz (Bakteriumok stb), hanem inkább azon porfélékhez, melyek mechanikusan hatnak. Nagyon fontos, hogy a jobb dohányfajok pora a levelek gyenge részeiből, melyek mikroszkop alatt ugyan körülhatároltak szögletesek és hegyesek és epidermisi jellegzetesen szőrösek, a nedvesség által azonban felpuffadnak és oly puhák lesznek, hogy a légzőszervekre semmiféle rossz hatást nem gyakorolhatnak, míg a durvább, rosszabb dohányok pora, melyekhez pár bordarészek és nagyobb mennyiségű finom, de kemény porrészecskék járulnak, melyek fellélegzése az orrban, a gégeben, valamint szemben is nagyobb izgalmat okoznak. Ezen izgalmak azonban nem sokáig tartók, s ha jó a helyiség ventilációja, akkor a munkások ezen kis izgatást könnyen elviselik. A légzőszervek erősebb megtámadtatása mint péld. más mechanikusan ható poros foglalkozási ágaknál, a dohánypornál nem volt constatálható.

Igy tehát csak egy pár igenis kellemetlen betegség jöhet tekintetbe: a felső légzőszervek katarrhalis

megbetegedése, valamint a gyulladás okozta tüdőbetegségek (Bronchitis, tüdő emphysema, pneumonia) melyek azonban az infectiósus tüdőbetegségektől (tüdőgyulladás, tuberkulózis) megkülönböztetendők.

Birch—Hirschfeld szerint ott, ahol a tuberkulozikus kontagium el van terjedve a por belélegzése a tuberkulozist annyiban elősegíti, hogy ha a helyiség csukott, s a munkások kénytelenek sűrűn egymás mellett ülni,

Dohánykísárosok helyzete.

A dohány kísárosoknak régen óhajtott vágya a Pénzügyminiszter legújabb rendeletével részben elintéztést nyert; ezen intézkedéssel szemben több kereskedő a kik a dohánykísárosítást csak mint mellékfoglalkozást üzik, nincsenek megelégedve és ugyanazon előnyöket óhajtják, mint azon dohánykísárosok akik egyedül kistőzsdéjük jövedelméből élnek. Részemről a kereskedőknek ezen óhajtásuk ellen a legkisebb kifogásom nincsen, hiszen mindenki élni akar.

A dohánykísárosokat illetve az elért siker buzdításul szolgáljon a további küzdelemre, mert így, amint most van, nem maradhat.

A mai viszonyok nem azok, mint 20—40 év előtt volt, a mikor ugyanazon jutalékban részesültünk mint ma is részesülünk. Ellenben az utóbbi 20 év alatt a házbérek száz perzentel emelkedtek, az élelmiszerek szintén legalább száz perzentel mentek feljebb, a jövedelem pedig nem hogy több, hanem a nagy konkurencia miatt inkább kevesbedett. Ez az oka, hogy a kistőzsdések nagyobb részének oly csekély a jövedelme, hogy abból nem tud megélni és így kénytelen a tőzsdéjén túladni a minek folytatása pedig rövid idő alatt a legnagyobb valószínűséggel megismétlődik.

Ezen ragályos bajnak orvoslására vállalkozott az elmúlt évben alakult »M. kir. Dohánykísárosok országos Szövetsége«, a melynek alapszabályai szentesítés alatt vannak, hogy a kistőzsdések anyagi érdekeit megvédje és azokat jogos igényeik elérhetésében támogassa.

A dohánykistőzsdéseknek mostani helyzetükben legnagyobb szálka a szemükben a nagybani dohánykísárosoknak »kicsinybeni« eladása. Ha a nagybani dohányárusoknál a »kicsinybeni« eladás megszűnne, akkor a budapesti kistőzsdések körülbelül három millió koronával nagyobb bevételt csinálnának, ebből természetesen mindegyikünkre jutna valami, a mi nem megvetendő. E végből a nagybani dohányárusoknak a kicsinybeni eladás beszüntetését fogjuk kérelmezni. Ezen óhajunk keresztül vétele hamarosan nem történhetné meg, miután a nagytőzsdések jogai bérleti szerződésen alapulnak, és csakis ezeknek lejárása után volna lehetséges minden nehézségek nélkül a kicsinybeni eladást beszüntetni.

Ezenkívül nagy előny volna reánk nézve, hogy valahára világos szivarokhoz juthatnánk, a mely tény

áruforgalmunkat tetemesen emelné. Jelenleg nem csudálom, hogy mi kistőzsdések csak elvétve kapunk világos szivart, minél fogva nem vagyunk képesek vevőinket kellő figyelemmel kiszolgálni, mert a nagytőzsdés a legszebb szivarokat saját szükségletére a kicsinybeni eladás részére magának fentartja. Ez természetes is, hiszen tudjuk, hogy minden szentnek maga felé hajlik a keze.

Létünk fentartására nézve nagy fontossággal bír az, ha tekintetbe vesszük a mostani drágaságot, azért is legközelebb kérelmezni fogjuk a dohány és szivaroknál a jutaléknak, átlag 15 percentre való felemelését, hogy miért, ezt bővebben indokolni a mai viszonyok között teljesen felesleges.

Mindezeknek elérkezése existenciánk biztosítása érdekében szükséges, hogy minden dohánykistőzsdés a «M. kir. dohánykísárosok országos szövetségének» tagja legyen, mert csak így érhetünk célt kívánságaink megvalósításában. E végből azon tiszteletteljes kéréssel fordulok mindazon tisztelt Colléga és Colléganőimhez akik, egyletünknek még nem tagjai, hogy magukat a «M. kir. dohánykísárosok országos szövetségébe» felvételre szíveskedjenek. Beiratási díj 1 kor. Évi tagsági díj 4 kor. ezek is csak később lesznek fizetendőek.

Felvétel iránti bejelentéseket kérem az alulirt elnökhöz: Budapest, Rákóczi-út 50. sz. intézni.

Jambrikovits J.
elnök.

Vegyes hírek.

A **dohánymunkások kongresszusára**, mely augusztus 11-én Stuttgartban tartatik meg úgy a magyar, mint az osztrák munkásszövetségek megnevezték kiküldöttjeiket. Ennek következtében a kongresszus a dohánymonopolium munkásait is üdvözölheti körében.

Az **osztrák nagytrafikosok** a lapok utján panaszkodnak, hogy őket teszik felelőssé, ha a dohánygyártmányok rosszak. Ellenben meg sem említik azon körülményt, hogy a dohánygyártmányok, melyeket a dohányraktárból kapnak 4–6 hétig fekszik, míg a forgalomnak átadatik. Miután a dohányjövedék abban a hiszemben van, hogy a nagytőzsdés az árut raktáron tartja, ami pedig nincs, a nagytőzsdés úgy véli, hogy ez a kísáros dolga: ennek következménye az, hogy a közönség csak ritkán kap félig élvezhető szivart. Ez az igazság, és ezen alapul is. Nem is lehet másképp, ha az árusok keveset keresnek.

Új dohánybeváltó hivatalok. A dohányjövedéki középponti igazgatóság a folyó évben Mezőkövesden és Nagyatádon állít fel dohánybeváltó-hivaltalt. Ezenkívül visszaállítja a Temesvárott régebben létezett dohánybeváltó-hivaltalt is.

26924.

V. 1907.

Ajánlati hirdetemény.

A vasvári dohánynagyáruda kezelésének betöltése céljából a fenti pénzügyigazgatóságnál 1907. évi augusztus hó 5-én délelőtt 10 órakor írásbeli ajánlatok útján versenytárgyalás tartatik.

Az írásbeli ajánlatok 1907. évi augusztus hó 4-én déli 12 óráig a magy. kir. pénzügyigazgatóság főnökénél nyújtandók be.

A dohánynagyáruda 1906. évi nyers forgalma a hozzáutalt 70 kísáros után 103717 kor., az avval összekötött kísáradáé 2069 k. volt.

Beszerezési hely a nagykanizsai magy. kir. dohányárú raktár.

Közelebbi adatokat a magy. kir. pénzügyőri biztosságok és magy. kir. adóhivataloknál kifüggesztett hirdetemények tartarmazzák.

Szombathely, 1907. július 12-én.

Magy. kir. Pénzügyigazgatóság.

„BOURBON“

szivarkahüvelyk, az egyedüli hüvelyk, amely dohánynagyárusok és különlegességi raktárok részére ajánlható. A hüvelyküzletben divatos verseny sajnos következménye, hogy a dohánynagyárusok és különlegességi raktárak tulajdonosai már nem foglalkozhatnak haszonnal a hüvelyk elárúsításával. Ezen visszas állapotra segitendő ily feltételek mellett, hozza forgalomba az **Elster és Topf** cég a „Bourbon“ szivarkahüvelyeket, a melyek az inreális versenyt kizárják. A „Bourbon“ hüvelyeket kitünő sikerrel vezette be már is több dohánynagyárusító u. m. **Hirsch Jakab budapesti**, továbbá az **aradi, miskolci, brassói, segesvári, kassai, kolozsvári, szabadkai, prágai, brünni, olmüci, linzi, innsbrucki stb. különlegességi árudák.** Elster és Topf lemergi cég kívánatra szívesen szolgál mintákkal és irlapokkal, melyekből a dohánynagy- és különlegességi árudák részére biztosított előnyök megtudhatók.

„DOHÁNYÁRUSOK KÖZLÖNYE“

ORGAN FÜR DAS GESAMMTE TABAKFABRIK U. VERSCHLEISSWESEN, WIE AUCH DER DAZU GEHÖRIGEN FÄCHER

INHALT: Zweierlei Verschleisser. — Gutachten des deutschen Reichsgesundheitsamtes. — Vermischte Nachrichten.

Zweierlei Verschleisser.

Ein Theil jener Tabakverschleisser, deren Tabaktrafik mit einem anderen Geschäfte verbunden ist, hat es für gut befunden, sich auf eigenen Füßen zu stellen, um, gegen die jüngste Verordnung des Finanz-Ministers Stellung zu nehmen.

Wir sind weit entfernt davon, die Meinung anderer Leute nicht zu respektiren, oder gar, als Gegner irgend welcher Bestrebungen, welche den Erwerb dienlich sind, aufzutreten. Indess können wir diese Gelegenheit unmöglich vorübergehen lassen, ohne unserer Entrüstung darüber Ausdruck zu verleihen, dass es Leute gibt, welche ohne irgendwie sich mit einer Sache zu befassen und abzumühen, einfach die Erfolge anderer Leute abwarten und dann, nachdem sie sehen, dass für sie nichts abgefallen ist, Lärm schlagen.

Und das ist auch jetzt der Fall. Die Specereihändler, Greisler, Papierhändler und Brantweinschänker, welchen die Finanz-Direktion das Recht ertheilt hat, Tabak und Cigarren zu verkaufen, sind, streng genommen, nicht als Tabakverschleisser zu betrachten. Der Beweis hiefür liegt schon darin, dass diese Geschäftsleute, einen höheren Pacht zu bezahlen haben, was damit motivirt erscheint, weil eben diese Tabakverschleissstellen, den Verschleiss als nebensächlich betreiben und auch keine direkte Lokalmiethe zu bezahlen verpflichtet sind, wie die ausschliesslichen Tabaktrafiken.

Aber auch auf andere Weise haben die Specereihändler und Greisler des Öfteren schon selber bekundet, dass sie sich mit den Tabaktrafikanten nicht solidarisch erklären. Wir verweisen nur auf die eine Thatsache, dass, so oft die Tabakkleinverschleisser Zusammen-treten um ihre Lage zu verbessern, sie sich

ostentativ fernhielten. Und weiters, ist zu dem Neubegründeten Tabaktrafikanten Verband, kein einziger Specereihändler oder Greisler, beigetreten. Immer und immer wieder hiess es: „Wir betreiben den Tabakverschleiss nur als Nebensache“.

Und darin haben ja diese Geschäftsleute vollständig Recht. Sie betrieben den Tabakverschleiss als Nebensache, sind daher eher als Konkurrenten, denn als Collegen der Tabakkleinverschleisser zu betrachten. Die Tabaktrafikanten habensich mit dieser Thatsache bereits abgefunden. Sie rechnen mit dem Umstande, dass sie von den Greislern und Specereihändlern nichts zu erwarten haben und wollen daher ganz auf eigene Faust ihre Interessen verfechten.

Was nun die Forderungen der Specereihändler betrifft, die berechtigt sind Tabak und Cigarren zu verkaufen, so glauben wir kaum, dass das Finanz-Ministerium in dieser Beziehung ihnen welche Concessionen machen wird. Denn, so sehr die mit riesigen Kosten arbeitenden Tabaktrafikanten der Hauptstadt, einer Aufbesserung ihrer Provision, Nachlass der Pachtzahlung etc. etc. würdig sind, so wenig haben jene Tabakverschleisser, welche den Verschleiss nur nebenbei ausüben, das Recht darauf zu pochen, dass sie Tabakverschleisser sind.

In fast allen Fällen, wo Specereihändler Greisler, oder Papierhändler um Tabaktrafik-Lizenzen ansuchten, geschah es einzig und allein deshalb, weil man das eigene Geschäft aufbessern wollte. Und das wird natürlich auch stets erreicht. Der staatliche Artikel ist Nebensache, Hauptsache dagegen, dass die Frequenz des eigenen Geschäftes vergrößert wird. Der Nutzen, welcher dem Specereihändler oder Greisler aus dem Verkaufe der Trafikartikel rein verbleibt, ist ein Gewinnst, der dem ge-

fundenen Gelde gleicht. Nun, und da soll der Staat auch ein Übriges thun und Nachlässe gewähren?

Ganz anders verhält sich die Sache bei dem Tabakkleinverschleisser, der nichts Anderes zum Verkaufe bringt, als die Tabakprodukte und die hiezu gehörigen Rauchrequisiten. Dieser hat vor Allem in der Hauptstadt eine Lokalmiethe zu bezahlen, deren Höhe in gar keinem Verhältnisse steht, zu den sehr geringen Gewinn, welchen die Tabakfabrikate abwerfen. Des Ferneren kann natürlich eine einzige Person den Verschleiss nicht bemächtigen, weshalb auch eine oder zwei Personen angestellt werden müssen, die abermals einen Theil des Verdienstes für sich in Anspruch nehmen. Dann kommen die Spesen für Beleuchtung, Heizung für die Fassungen, der Steuer und Pachtzahlung und schliesslich auch für die Verzinsung des Kapitals, das ja ebenfalls Rolle spielt.

Von all den hier angeführten Kosten, gibt es keine einzige, die der Spezerei, Papierhändler oder Greisler zu tragen hat. Die Lokalmiethe bezahlt er für sein Geschäft ebenso das Personal und auch alle übrigen Kosten. Für die Trafik gibt er keinen Heller aus, auch arbeitet er für diese nicht direkt, sondern befasst sich mit ihr, wenn er just Zeit gewinnt. Das gilt für die Provinz, wie auch für die Hauptstadt.

Leider ist der grösste Theil der Tabakverschleisser in Ungarn, alles Andere nur kein Tabakverschleisser und das macht es auch, dass die Begriffe verwechselt werden. Nicht verwechselt dürfen und sollen die Begriffe aber nicht werden, wenn von den hauptstädtischen Verschleissern die Rede ist. Hier muss darauf streng gearbeitet werden, dass nach und nach jene Verschleissstellen verschwinden, die mit anderen Handelsartikeln verbunden sind. Und wenn seit 15 Jahren die Zahl solcher „Gemischte Geschäfte“ unter den Trafikanten von 700 auf 250 gesunken sind, so ist diess nachweisbar unseren Bemühungen zuzuschreiben, zumal wir fortwährend gegen diese Geschäfte Einsprache erhoben hatten. Und das soll auch in Zukunft geschehen. Der Spezereihändler bleibe bei seinem Fache und mache dem Tabakverschleisser keine Konkurrenz!

Gutachten des deutschen Reichsgesundheitsamtes

über die bei der Cigarrenfabrikation in der Hausindustrie beobachteten Gesundheitsschädigungen und die zu ihrer Verhütung erforderlichen Massnahmen *)

Bevor auf den Einfluss der der Cigarrenindustrie eigenthümlichen Verhältnisse auf die Gesundheit eingegangen werden kann, ist es notwendig, sich zu erinnern, welche Arbeiten bei der Herstellung von Cigarren zur Ausführung kommen.

Nachdem der vom Arbeitgeber in Bündeln gemeinhin nach dem Gewicht überwiesene Tabak angefeuchtet ist, wird er entrippt und sortiert, wobei insbesondere auf Aussonderung der als «Deckblatt» und als «Umblatt» geeigneten Blätter nach verschiedenen Grössen geachtet wird, sofern die ersteren nicht besonders geliefert werden. Sodann wird aus der «Einlage» durch Umhüllung derselben mit dem «Umblatte» der «Wickel» hergestellt. Hierbei wird das Umblatt der grösseren Haltbarkeit wegen in feuchtem Zustande verarbeitet, während die Einlage durchaus trocken und gewissermassen spröde sein muss, da sonst die Cigarre beim Einrollen und Pressen zu fest und undurchlässig werden würde. Zum Trocknen der Einlage dienen in Fabriken besondere Räume, in der Hausindustrie geschieht das Trocknen meist auf leinwandbespannten Rahmen im Arbeitsraum über oder neben dem Ofen. Die Wickel werden in besondere Formkästen (zur Gewinnung der «Formcigarren») eingebracht und gepresst. Sogenannte «Handcigarren» werden ohne Anwendung dieser Formpresse hergestellt. Ihre Wickel werden vielmehr vorläufig in einen Umschlag von Kartonpapier eingerollt und erfordern beim Einrollen in das Deckblatt grössere Geschicklichkeit und grösseren Zeitaufwand. Der Roller, welcher in der Regel mit einem Wickelmacher zusammenarbeitet, schlägt nunmehr das Deckblatt, welches er aus den Blättern nach Augenmass in der erforderlichen Form herausgeschnitten hat, unter Rollung des Wickels um diesen, klebt die Spitze mittels eines Bindemittels (meist Traganth), welchem durch Beimischung von Zichorienextrakt eine braune Färbung gegeben ist, und schneidet den das Schnittende der Cigarre überragenden Teil des Deckblatts ab. Der an dem Mundende die Spitze überragende Teil wird gleichfalls abgeschnitten oder auch wohl — eine üble Gewohnheit der älteren Cigarrenarbeiter — abgebissen. Die fertigen Cigarren werden — gewöhnlich auf Rahmen — getrocknet, sodann sortiert und verpackt. Als einzige maschinelle Einrichtungen finden sich neuerdings, jedoch nur im Fabrikbetriebe, sinnreich konstruirte Rollmaschinen zum Umschlagen des Deckblatts in Anwendung.

In bezug auf die vorerwähnten Verrichtungen sind die folgenden Gesichtspunkte für die Beurteilung der gesundheitlichen Lage der Arbeiter, und zwar eben-

*) Wir entnehmen diesen interessanten Artikel den Vereinigten Tabak Zeitungen.

sowohl der in Fabriken wie der in der Hausindustrie beschäftigten, wichtig.

Bei allen einzelnen Hantierungen, d. h. während der gesamten Arbeitszeit, sind die Arbeiter den Ausdünstungen des Tabaks ausgesetzt. Diese steigern sich sobald der Tabak stärker angefeuchtet worden war und dann unter Anwendung von Wärme wieder zum Trocknen gebracht wird. Bei grösserer Trockenheit dagegen stäubt das Material bei der Verarbeitung, besonders beim Mischen, Abrippen und Wickelmachen stärker, und die Arbeiter sind den Schädlichkeiten der Einwirkung des Tabakstaubs unterworfen.

Während die Einwirkung des Tabakstaubs auf den Organismus lebhaftere Erörterungen in der hygienischen Literatur der letzten Jahrzehnte hervorgerufen hat, ist die Frage nach den Einwirkungen der spezifischen, gas- und dampfförmigen Gifte des Tabaks insbesondere des Nikotins, bei der Beurteilung der Lage der Cigarrenarbeiter in den letzten Jahren mehr und mehr in den Hintergründe getreten. Immerhin kann das Material hier nicht übergangen werden. Hirt weist auf Grund eines ziemlich umfangreichen Beobachtungsmaterials darauf hin, dass der Einfluss des Nikotins in Tabakfabriken ein recht bedeutungsvoller sei und mindestens gleiche Aufmerksamkeit verdiene wie der des Tabakstaubs, welcher letztere von vielen Autoren übertrieben geschildert worden sei. Nervöse Erscheinungen, wie Schläfrigkeit, Mattigkeit, Kopfschmerzen, Ohrensausen, ferner bedrückte Gemütsstimmung, sowie Uebelkeit und Verdauungsstörungen müssen als Folgen des Nikotineinflusses gelten. Eine Gewöhnung an die Schädlichkeit erscheint demselben Gewährsmann allerdings möglich. Doch bleiben nach ihm, insbesondere auch mangels pathologisch-anatomischer Belege, weitere Beobachtungen erforderlich.

Von den allgemein bekannten akuten physiologischen Wirkungen des Nikotins auf den Organismus ist der verlangsamende Einfluss des Giftes auf die Herztätigkeit durch Vagusreizung sowie auf die Atmung bemerkenswert und bedarf zur Vervollständigung des Ungünstigen Bildes hier der Erwähnung.

Dr. Walicka untersuchte mehr als 1000 Arbeiter aus russischen Tabakfabriken und fand, dass dieser Beruf hauptsächlich Erkrankungen von seiten des Nervensystems veranlasst, unter welchen er vor allem Herzklopfen, Zittern, Atemnot, Kopfschmerzen, Zuckungen in den Extremitäten und vieles andere hervorhebt; aber auch Störungen von seiten der Respirationsorgane liessen sich nach diesem Berichtstatter nachweisen, wie chronischer Bronchialkatarh und Kehlkopfkatarrh mit nachfolgendem Lungenemphysem.

In ähnlicher Weise sah Kostial nicht in den beobachteten Reizungen der Atmungswege, sondern vielmehr in den nervösen Störungen, welche besonders bei jugendlichen Arbeitern und Arbeiterinnen auf-

traten, den Hauptnachtheil. Bulowa fand unter letzteren schwere Fälle von Anämie mit Erscheinungen von Muskelschwäche, besonders der unteren Extremitäten mit schleppendem Gang. Auch das Auftreten von Krämpfen in der Vorderarmmuskulatur führte er nicht etwa auf eine Beschäftigungsneurose durch Ueberanstrengung beim Cigarrenrollen, sondern auf Intoxikation zurück.

Es ist wohl selbstverständlich, dass die zum Trocknen des Materials angewandte erhöhte Temperatur in den Arbeitsräumen nicht unwesentlich dazu beiträgt, die Ausdünstungen und ihre schädlichen Einwirkungen zu erhöhen.

Im Anhang hieran ist als weiterer, besonders ungünstig einwirkender Umstand das während der gesamten Arbeitszeit wenig unterbrochene Sitzen des Arbeiters in vornübergebeugter Haltung innerhalb derselben Räumlichkeiten hervorzuheben, der Mangel an Bewegung, welcher einen unvollkommeneren Stoffwechsel und damit eine verlangsamte Ausscheidung aufgenommener Gifte, ferner eine weniger ausgiebige Atmung, Schläffheit und Abnahme der Muskulatur hervorruft. Eine von Hirschberg bei einem Cigarrenarbeiter beobachtete Sehstörung, über welche eingehende Untersuchungen veröffentlicht sind, kommt hier nicht weiter in Betracht, weil es sich dabei um einen starken Raucher handelte.

Eine Fülle von Beobachtungsmaterial steht zur Beurteilung der Einwirkung des Tabakstaubs auf die Atmungsorgane, insbesondere der Ablagerung desselben im Lungengewebe zur Verfügung. Die von Zenker im Jahre 1865 in zwei Fällen gemachten Beobachtungen von Einlagerung des Tabakstaubs in das Lungengewebe und die Bronchialdrüsen, welche ihm Anlass gaben zur Aufstellung eines pathologisch-anatomischen Bildes der Tabaklunge (Tabacosis pulmonum), nach Art der Kohlen-, Steinhauer-, Eisenlunge u. a. (Anthraxis, Chalicosis, Siderosis pulmonum) haben freilich eine Bestätigung seither nicht erfahren. Auch ist die Deutung dieser Fälle nach Merkel keineswegs nur in dem Sinne möglich, dass die hochgradig atrophischen Zustände der Lungen insbesondere die Rarefaktion des Gewebes an den betroffenen Stellen als Folge der Staubeinlagerung, sondern vielmehr als prädisponierendes Moment zu derselben zu betrachten seien.

Schon im Jahre 1871 war nach den von Hirt und Eulenburg angeführten zahlreichen literarischen Belegen neben der Kohlenstaubfrage kaum ein Kapitel aus dem Gebiete der Arbeiterkrankheiten mit grösserer Konsequenz und Energie bearbeitet worden, als die Frage nach der Wirkung des Tabakstaubs auf die Arbeiter. «Pessimisten, welche die traurigen Folgen der Verarbeitung des Tabaks beklagen und die unglücklichen, ihrer Gesundheit sicher verlustig gehenden Arbeiter bejammern», fanden sich neben Optimisten, welche der Pflanze und ihrem Staube Schutzkraft gegen Krankheiten, dem Aufenthalt in den betreffenden

Fabriken heilsame Wirkung gegen beginnende Schwindsucht zutrauten.

Weder die eine noch die andere extreme Beurteilung dieser Autoren hat in der Folge recht behalten. Scharfer Kritik haben die Angaben über den günstigen Einfluss des Tabakstaubs zur Bekämpfung von Krankheiten, insbesondere der Tuberkulose, in keinem Falle standgehalten. Es hat sich vielmehr die Würdigung der folgenden gesundheitsschädlichen Momente ergeben:

Der Tabakstaub ist aus organischen Bestandteilen, den feinen Partikelchen der Blätter sowie aus unorganischen Beimischungen, wie Kieselerden, Sandkörnchen und dergleichen zusammengesetzt. Er gehört weder zu den giftigen noch zu den organisirten (Pilze, Hefezellen, Bakterien), sondern vielmehr zu denjenigen Staubarten, bei welchen lediglich die mechanische Wirkung in Betracht kommt. Es ist hierbei nicht unwesentlich, dass der Staub besserer Tabake aus zarteren Teilen der Blätter besteht, welche unter dem Mikroskope zwar scharf begrenzt, eckig und spitz erscheinen, und deren Epidermis mit charakteristischen Gliederhaaren und Drüsenhaaren besetzt ist, in Feuchtigkeit aber aufquellen und so weich werden, dass sie auf die Atmungswege kaum nachteilig einwirken können, während der Staub geringerer Tabake, denen holzige Rippen und unreine Blätter zugemischt werden, Bruchstücke von ersteren und in der Regel auch weit erheblichere Mengen feinen harten Sandes enthält. Bei starker Verstäubung übt die Aufnahme auf Nasen- und Bronchialschleimhaut sowie auf die Augenbindehaut besonders des ungewohnten Arbeiters eine stärkere Reizung aus. Diese Belästigungen halten jedoch fast ausnahmslos nicht lange an; wird nur den einfachsten Anforderungen an Ventilation entsprochen, so gewöhnen sich die Arbeiter rasch an diesen Reiz. Eine stärkere Schädigung der Atmungsorgane als solche, die durch irgendwelche andern Beschäftigungen in mechanisch wirkendem Staube hervorgerufen wird, hat sich bei eingehenderen Beobachtungen für den Einfluss des Tabakstaubs nicht nachweisen lassen.

Somit bleibt immerhin die grosse Gruppe von Krankheiten, welche auf die Einatmung derartigen Staubes zurückgeführt werden, in Betracht zu ziehen; die entzündlichen katarrhalischen Erkrankungen der Schleimhäute der oberen Luftwege (Nase, Rachen, Kehlkopf, Luftröhre) und der Augenbindehaut, sowie die entzündlichen Lungenkrankheiten, unter welchen letzteren die schweren, ohne Konkurrenz einer Infektion lediglich durch Staubeinatmung zustande kommenden chronisch-entzündlichen Prozesse (Bronchialkatarrhe, Bronchiektasien, Lungenemphysem, Desquamativpneumonie) von den durch Infektion bedingten Krankheiten (Lungenentzündung und Tuberkulose) zu trennen sind. Für die Infektionen, insbesondere die tuberkulöse, hat zweifellos der von Birch-Hirschfeld aufgestellte Satz in Geltung zu bleiben, «dass überall, wo das

tuberkulöse Kontagium allgemein verbreitet ist, die Staubeinatmung um so mehr zu Tuberkulose disponiere, je mehr dem Staube mechanisch reizende Eigenschaften zukommen und je mehr der Gewerbebetrieb in geschlossenen Räumen und bei dichterem Zusammenleben der Arbeiter stattfindet». Jedoch kommt der oben erwähnte Gegensatz der Meinungen über den Einfluss der Cigarrenindustrie auf die Häufigkeit der Tuberkulose immer wieder, auch noch in den jüngsten Veröffentlichungen auf diesem Gebiete, zum Ausdruck.

Vermischte Nachrichten.

Zu den Tabakarbeiter Congress, welcher am 11. August in Stuttgart stattfindet, haben auch sowohl ungarische, wie österreichische Arbeiter Vereinigungen ihre Delegierten namhaft gemacht. Demzufolge wird, der Congress auch Arbeiter der Tabak-Monopole unter sich sehen.

Die österreichischen Grosstrafikanten, beklagen sich in den Zeitungen, dass man sie dafür verantwortlich macht, wenn die Tabakfabrikate schlecht sind. Sie berühren jedoch mit keinem Worte jenen Umstand, wonach die aus den Tabak-Magazinen ausgefassten Waaren zumindest 4–6 Wochen lagern müssen, ehe man sie dem Verkehr übergibt. Nachdem nur, die Tabak-Regie der Meinung ist, dass der Grosstrafikant die Waaren auf Lager halte, was nicht der Fall ist, der Grosstrafikant jedoch des Glaubens ist dass diess Sache des Kleintrafikanten sei, bekommt das Publikum nur selten halbwegs rauchbare Zigarren. Und das ist die Wahrheit und daran liegt es auch. Wenn die Verschleisser wenig verdienen, kann es eben nicht anders sein.

!! MINDENÜTT KAPHATÓ !!

Legjobb a

Kardos

svéd gyújtó.

Legjobb a

**Germán és
Krokodil**

rózsaszalon-gyújtó.

!! MINDENÜTT KAPHATÓ !!